

KPSS COĞRAFYA · ÜNİTE 2 / 8 · TÜRKİYE'NİN FİZİKİ ÖZELLİKLERİ

Türkiye'nin Yer Şekilleri: KPSS Hap Bilgi

Bu ünite

57 çıkmış soru (2014-2024)

bu bloktan yılda ~7 soru

57 ÖSYM tuzağı

Yer şekilleri KPSS coğrafyasının en çok soru gelen ünitesi: ÖSYM 2014-2024 arasında buradan **57 soru** sordu, sınav başına ortalama **5**.

Soruların 13'ü **İç kuvvetler, jeolojik zamanlar ve dağlardan**; kalanı akarsu ve göller, karst-buzul-volkan şekilleri, plato ve ovalar, kıyılar, topraklar ve doğal afetler. ÖSYM bu üniteye çoğu zaman bir Türkiye haritası verip numaralı alanları soruyor; not da aynı haritalarla anlatıyor.

1 ÖSYM bu ünitelerden ne sordu?

57 sorunun 13'ü tek konudan geldi: İç kuvvetler, jeolojik zamanlar, dağlar.

İç kuvvetler, jeolojik zamanlar, dağlar ■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■ 13 soru

2014 Ege'nin horst-graben yapısının sonuçları 2014 Engeli arazide daha az etkili olan
2016 Ortalama yükseltinin fazla olması 2017 Haritadaki alanların ortak özelliği: masif
2018 Olay ve jeolojik zaman eşleştirmesi 2018 Masif olmayan alan
2020 Orojenik hareketlerle oluşanlar 2021 Dağların geniş yer kaplamasının nedeni
2022 (iptal) Hatay'dan Sinop'a geçilen dağlar 2022 Haritadaki dağ sıralarının adları
2022 Linyit yataklarının olduğu zaman 2024 Torosların oluşumu
2024 Dağlık sahaların az olduğu alanlar

Akarsular ve göller ■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■ 10 soru

2015 Akarsu vadilerinin V şekli 2017 Set gölü olmayan göl
2018 İçeriden doğup sıradaki aşmayan akarsu 2021 Kurak bölgenin sığ, kuruyabilen gölü
2021 Aras'ın sınır çizdiği komşu 2022 (iptal) En büyük havzalı akarsu
2022 Karstik göl hangisi? 2023 Gediz, Aras, Çoruh: açık mı, kapalı mı?
2023 Tektonik, kuş göç yolunda, küçülen göl 2024 Birikinti yelpazesıyla oluşan göl

Karst, buzul ve volkanik şekiller ■■■■■■ 9 soru

2014 Jeomorfoloji: volkanik dağlarda buzul 2016 Buzul şekillerinin bulunduğu yerler
2016 Polyelerin Batı Toroslarda çok olması 2017 Volkanik arazinin en yaygın olduğu yer
2020 Jips karstının yaygın olduğu il 2021 Buzul şekillerinin yaygın olduğu dağlar
2022 (iptal) Genç volkanik arazi 2023 Kaçkar, Bozdağ, Antalya, Karacadağ
2024 Obrukların yaygın olduğu alan

Platolar ve ovalar ■■■■■■ 8 soru

2014 Ovalardan farklı olan: Muş 2015 Platolarda kuru tarım ve hayvancılık
2015 Ova ve köken eşleştirmesi: Ergene 2019 Obruk Platosu haritada nerede?
2019 Tektonik, delta ve karstik ova örnekleri 2020 Lav platosu olan plato
2022 (iptal) İz düşüm ile gerçek alan farkı 2023 Uzunyayla, Cihanbeyli ve Kapadokya

Kıyılar ve körfezler ■■■■■■ 6 soru

2018 Kıyı kumullarının az olduğu kıyı 2019 Kıta sahanlığı genişten dar
2021 Dalmaçya tipi kıyı 2022 Yalıyaların az görüldüğü kıyı
2023 Anamur-Karataş arasında denize dökülen
2023 Bozcaada-Kuşadası arasındaki körfezler

Topraklar ve yükseltiyle bitki ■■■■■■ 6 soru

2014 Kuzeydoğu Anadolu'nun koyu renkli toprağı 2015 Haritada toprak tipleri
2016 Toprak özellikleri ve yöreleri 2016 Yükseldikçe değişen ağaçlar: Kaçkar
2020 Vertisol (kepir) toprakların yeri 2022 Toprak türleri: doğru ifadeler

Doğal afetler: deprem, heyelan, çığ ■■■■■■ 5 soru

2014 Karadeniz'de heyelanın nedenleri 2016 Deprem riskinin en az olduğu yöre
2021 KAF üzerinde olmayan il 2022 (iptal) Çığın sık olduğu yöreler
2022 Heyelanın sık yaşandığı yöre

Yıllar 2014-2024 KPSS Genel Kültür testlerinden; "2022 (iptal)" ÖSYM'nin iptal edip yenilediği 2022 oturumu.

Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; sorulan bilgi notlarda **KPSS 2019** gibi bir damgayla, sorulduğu yılla işaretli.

② İç Kuvvetler, Jeolojik Zamanlar ve Dağlar

Dört jeolojik zaman: Türkiye'de ne oldu?

ZAMAN	TÜRKİYE'DE
I. Zaman (Paleozoik)	Masifler (yaşlı temel araziler); Zonguldak taş kömürü
II. Zaman (Mezozoik)	Türkiye büyük ölçüde deniz altında: Toroslardaki kalın kalker tabakaları birikti

III. Zaman (Tersiyer)

Alp orojenezi: Kuzey Anadolu Dağları ve Toroslar; linyit, petrol, bor, tuz yatakları **KPSS 2022**

IV. Zaman (Kuvaterner)

Boğazlar ve Marmara; Ege Denizi son şeklini aldı; buzul çağları; Anadolu yükseldi **KPSS 2018**

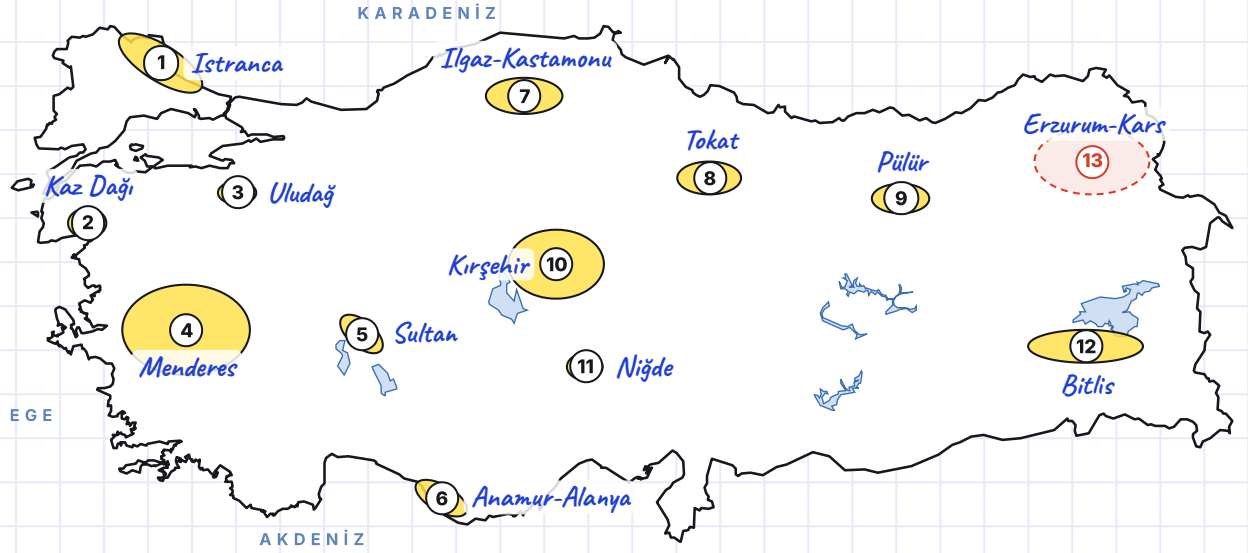
Orojenez mi, epirojenez mi?

- **Orojenez** (dağ oluşumu): kıvrılma ve kırılma. Kuzey Anadolu Dağları ile **Toroslar** **III. Zaman'da Alp orojeneziyle yükseldi.** **KPSS 2024**
- **Epirojenez** (kita oluşumu): geniş alanların yavaşça yükselip alçalması. **Boğazlar** çökmeye, Anadolu yükselmeye oluştu; **deltalar** ise akarsuyun, yani dış kuvvetin eseri. **KPSS 2020**
- Soma, Yatağan, Elbistan gibi **liniyit** yatakları **III. Zaman'da (Tersiyer), göl ve bataklıklarda biriken bitkilerden oluştu.** **KPSS 2022**

Türkiye neden yüksek ve engebeli?

- Ortalama yükselti (**1132 m**) Alp orojenezinin **sıradağları** ve Anadolu'nun **epirojenik yükselmesiyle arttı.** **KPSS 2016**
- Engebeyi artıranlar: Alp orojenezi, epirojenez, **akarsu aşındırması** (derin vadiler) ve **aktif faylar**. Farklı kayaç türleri yükseltiyi değil şekillerin görünüşünü değiştirir. **KPSS 2014**
- Dağların geniş yer kaplaması **tektonik hareketler** ve **volkanizma** dan; kimyasal ayrışma ya da kayaç türü dağ yapmaz **KPSS 2021**

Masifler: yaşı ve sert temel araziler

① Istanca (Yıldız) masifi KPSS 2017

③ Uludağ masifi

⑤ Sultan Dağları masifi

⑦ Ilgaz ve Daday-Kastamonu masifi
KPSS 2017

⑨ Pülür masifi (Erzincan-Gümüşhane)

⑪ Niğde masifi

⑬ Erzurum-Kars masif değil: genç lav örtüsü
KPSS 2018

② Kaz Dağı masifi

④ Menderes masifi KPSS 2017

⑥ Anamur-Alanya masifi

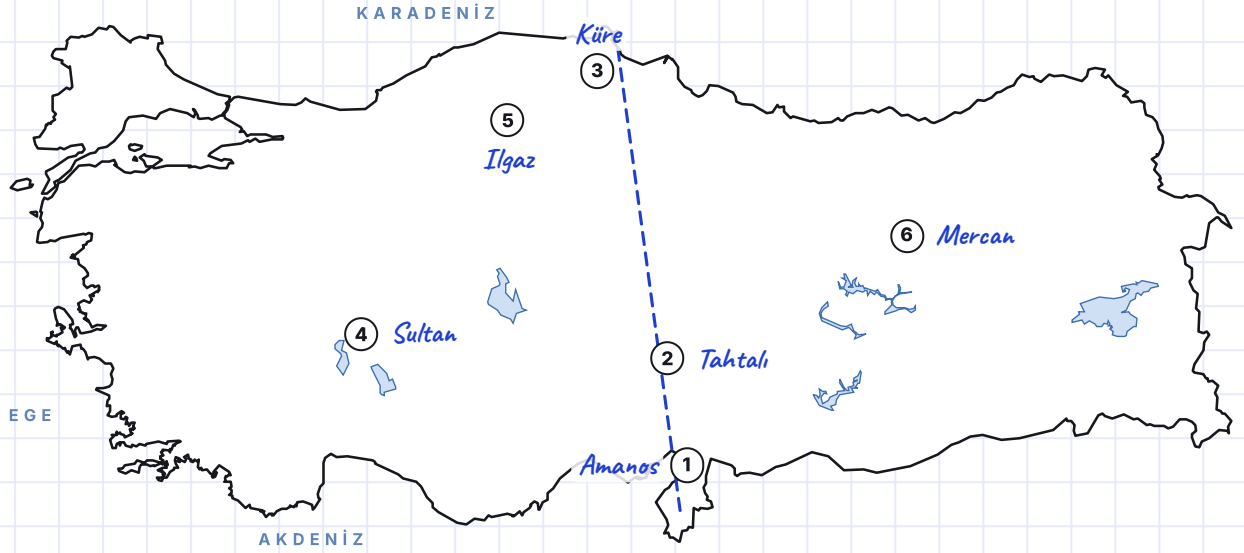
⑧ Tokat masifi

⑩ Kırşehir (Orta Anadolu) masifi KPSS 2017

⑫ Bitlis masifi KPSS 2017

↳ Masif: I. Zaman'dan kalan, uzun süre aşınmış, sert kütle; sonraki dağ oluşumlarında kıvrılmadı, kırılarak yükseldi.

ÖSYM'nin sorduğu dağlar

① **Amanos (Nur) Dağları** Hatay-Osmaniye
KPSS 2022 (iptal)

② **Tahtalı Dağları** Kayseri-Adana arası
KPSS 2022 (iptal)

③ **Küre Dağları** Batı Karadeniz kıyı dağları
KPSS 2022 (iptal)

④ **Sultan Dağları** Batı Toroslar
KPSS 2022

⑤ **Ilgaz Dağları** Kuzey Anadolu Dağları
KPSS 2022

⑥ **Mercan Dağları** Doğu Anadolu, Munzur-Mercan sırası
KPSS 2022

↳ Hatay'dan Sinop'a düz bir çizgide sırasıyla **Amanos (Nur)**, **Tahtalı** ve **Küre** dağları aşılır. KPSS 2022 (iptal)

Ege'de dağlar kıyıya dik: horst ve graben

HORST (yükselen)

Dağlar

- Madra ve Yunt dağları
- Bozdağlar
- Aydın Dağları
- Menteşe yöresinin dağları

GRABEN (çöken)

Ovalar

- Bakırçay
- Gediz
- Küçük Menderes
- Büyük Menderes

↳ Sonuç: akarsular doğu-batı akar, kıyılar girintili, doğal liman çok, deniz etkisi içeri sokulur; kıyı ile iç kesim arasında ulaşım **kolay**. KPSS 2014

KODLA

Bakır Gidince Küçük Büyür

Ege grabenleri kuzeyden güneye: **Bakırçay**, **Gediz**, **Küçük Menderes**, **Büyük Menderes**. Aralarındaki horstlar: Yunt, Bozdağlar, Aydın Dağları.

Dağlık saha nerede az?

- **Konya Ovası** ve **Harran** (Şanlıurfa) gibi geniş düzlüklerde dağlık saha az; Küre (Batı Karadeniz), Cilo (Hakkâri) ve Mescit (Bayburt-Erzurum) ise baştan sona dağlık.

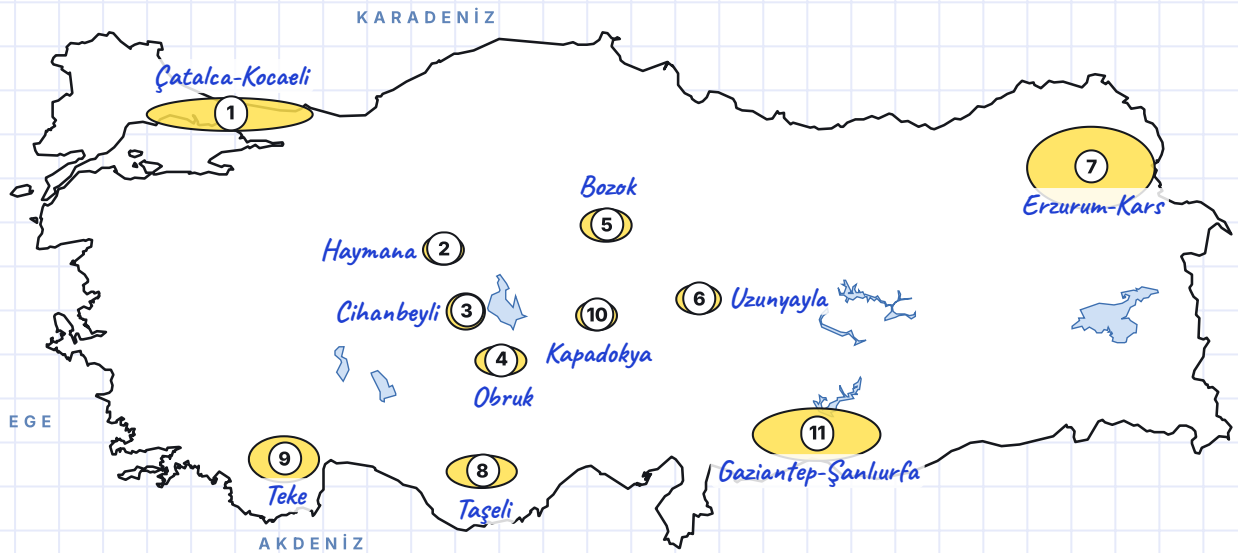
KPSS 2024

⚠ ÖSYM tuzağı

Ege Denizi II. Zaman'da değil, III. Zaman'ın sonu ile IV. Zaman'da çökmeye oluştu. İstanbul Boğazı IV. Zaman, Kuzey Anadolu ve Toros dağları III. Zaman: bu ikisi doğru. KPSS 2018

3) Platolar ve Ovalar

Platolar ve türleri

① Çatalca-Kocaeli Platosu aşınım platosu	② Haymana Platosu tabaka düzlüğü
③ Cihanbeyli Platosu tabaka düzlüğü; düz, kanyon yok	④ Obruk Platosu Tuz Gölü'nün güneyi, 1100-1150 m, yer altı karstı KPSS 2019
⑤ Bozok Platosu Yozgat	⑥ Uzunyayla Platosu 1500-2100 m; buzul şekli yok
⑦ Erzurum-Kars-Ardahan Platosu lav platosu KPSS 2020	⑧ Taşeli Platosu karstik; تنها, kuru tarım ve hayvancılık zayıf KPSS 2015
⑨ Teke Platosu karstik	⑩ Kapadokya (Ürgüp-Nevşehir) volkanik tüf; peribacaları KPSS 2023

- ⑪ Güneydoğu Anadolu platoları Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman: tabaka düzlüğü

↳ Plato: akarsuların derin yarıdığı, çevresine göre yüksek düzlük. Çoğunda kuru tarım ve hayvancılık yapılır.

Plato türleri

LAV ÖRTÜSÜ

Erzurum-Kars-Ardahan

Akıcı lavların yayılıp aşınmasıyla

KPSS 2020

TABAKA DÜZLÜĞÜ

Haymana, Cihanbeyli, Obruk

Yatay tortul tabakalar; Bozok, Uzunyayla ve GD Anadolu da

KARSTİK

Taşeli, Teke

Kalker; Akdeniz Bölgesi

KPSS 2015

AŞINIM

Çatalca-Kocaeli

Dağlık alanın uzun süre aşınmasıyla

VOLKANİK TÜF

Kapadokya

Peribacaları ve yer altı şehirleri

KPSS 2023

ÖSYM'nin platolar hakkında sorduğu

- Platolarda genellikle **kuru tarım ve hayvancılık** yapılır; **Taşeli** bu genellemeye uymaz: karstik, engebeli ve tenha. **KPSS 2015**
- **Kapadokya**'da volkanik şekiller yaygın (doğru); **Uzunyayla**'da buzul şekli yok (1500-2100 m, orta kuşakta buzul için alçak); **Cihanbeyli** düz, derin kanyon yok. **KPSS 2023**
- **Obruk Platosu**: Tuz Gölü'nün güneyinde, Konya ile Aksaray arasında; adını üzerindeki çok sayıda obruktan alır. **KPSS 2019**

Ovalar oluşumlarına göre

KÖKEN

Tektonik (çöküntü)

Delta

Karstik (polye)

Eski göl tabanı

ÖRNEK

Ege grabenleri (Gediz, Menderes, Nazilli), Bursa, Erzurum, Muş, Suluova, Ergene **KPSS 2015**

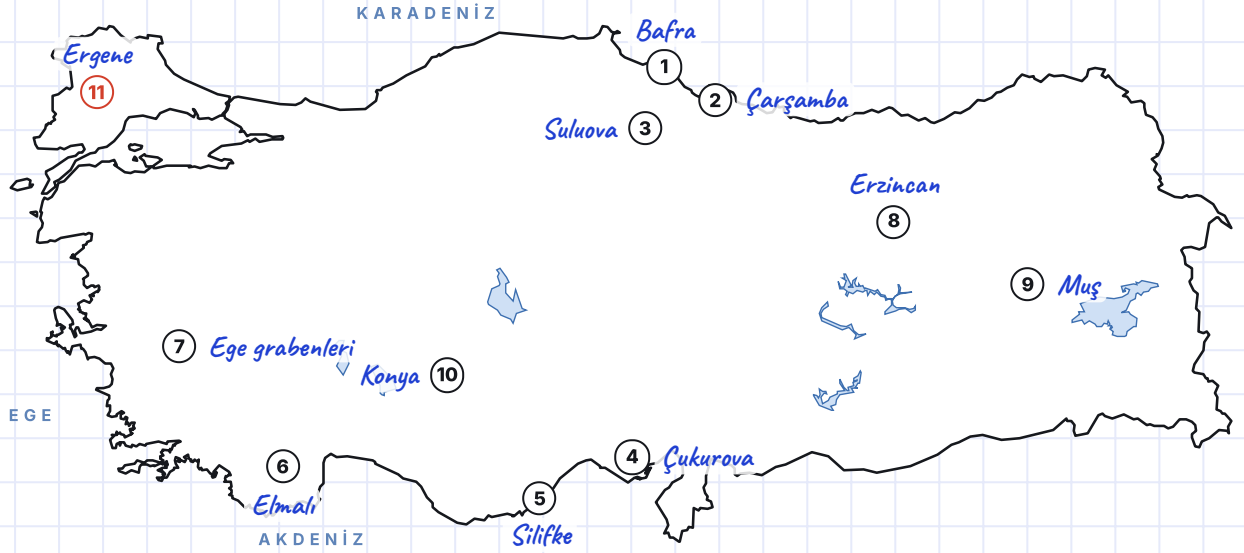
Çukurova, Bafra, Çarşamba, Silifke, Menemen

KPSS 2019

Elmalı, Tefenni, Kestel, Acıpayam

Konya Ovası

Ovalar ve kökenleri

- ① **Bafra Ovası** Kızılırmak deltası
- ② **Çarşamba Ovası** Yeşilirmak deltası
KPSS 2019
- ③ **Suluova (Amasya)** tektonik; Merzifon da
KPSS 2019
- ④ **Çukurova** Seyhan ve Ceyhan deltası
- ⑤ **Silifke Ovası** Göksu deltası
- ⑥ **Elmalı Ovası** karstik ova (polye) KPSS 2019
- ⑦ **Ege grabenleri** Gediz ve Büyük Menderes (Nazilli): tektonik
- ⑧ **Erzincan Ovası** tektonik
- ⑨ **Muş Ovası** tektonik; yüksek ve kışı sert
KPSS 2014
- ⑩ **Konya Ovası** eski göl tabanı
- ⑪ **Ergene Ovası** tektonik çöküntü; delta değil
KPSS 2015

Ova, plato ve gerçek alan

- Ovalar tarım, yerleşme, ulaşım ve sanayiye en elverişli yerler. **Muş Ovası** yüksek (yaklaşık 1.300 m) ve kışı sert: Bursa, Eskişehir, Konya ya da Erzincan ovaları kadar elverişli değil. KPSS 2014
- **İz düşüm alanı** ile gerçek alan farkı eğimli ve engebeli yerlerde büyük; düz ova ve platolarda (Konya, İç Anadolu) en az. KPSS 2022 (iptal)

⚠ ÖSYM tuzağı

Ergene delta ovası değil, Trakya'daki tektonik çöküntü. Delta ovaları akarsu ağzında: Bafra, Çarşamba, Çukurova, Silifke. KPSS 2015

4) Kıyılar ve Körfezler

Kıyı tipleri

DAĞLAR KİYIYA PARALEL

Boyuna kıyı

Karadeniz ve Akdeniz: az girintili, kıta sahanlığı dar

DAĞLAR KİYIYA DİK

Enine kıyı

Ege: girintili, körfez ve liman çok

PARALEL DAĞLARIN ÇUKURLARI SU ALTINDA

Dalmaçya kıyısı

Antalya-Kaş (Teke) kıyıları; adalar kıyıya paralel

KPSS 2021

AKARSU VADİSİ SU ALTINDA

Ria kıyısı

Halıç ve İstanbul Boğazı
gevresi

KIYI SETİ

Lagün

Büyükçekmece, Küçükçekmece,
Akyatan

ADA KARAYA BAĞLANDI

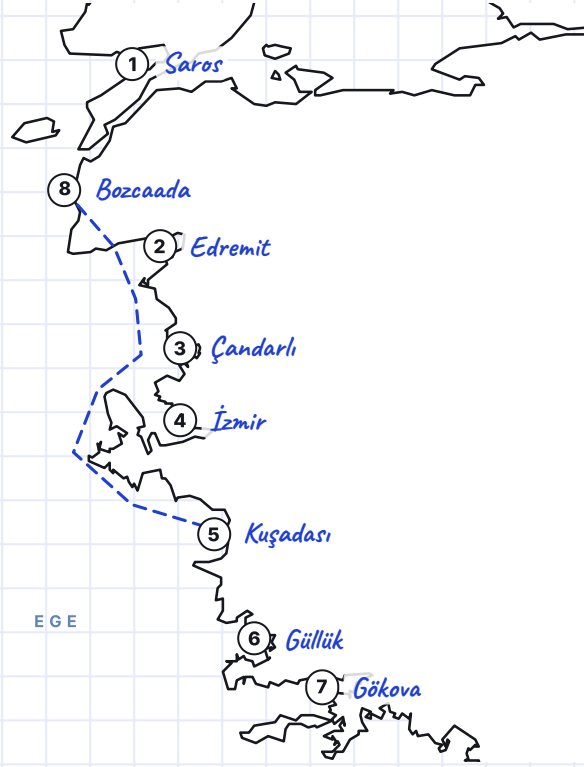
Tombolo

Kapıdağ Yarımadası (Erdek)

Kumul, yalıyar ve kıta sahanlığı

- **Kıyı kumulu**: Orta Karadeniz'den Hatay'a kadar batı kıyılarında, düz plaj ve deltaların gerisinde. **Doğu Karadeniz**'de dağlar hemen kıyıdan yükseldiği için az. KPSS 2018
- **Yalıyar (falez)**: dalganın oyduğu dik kıyı; dağın kıyıya paralel ve yakın olduğu yerlerde. Orta Karadeniz'in **delta kıyısında** (Samsun, Canik Dağları içeride) az. KPSS 2022
- **Kıta sahanlığı**: dağlar kıyıdan uzaktaysa geniş, hemen kıyıdan yükseliyorsa dar: Çukurova > Silifke > Batı Toroslar (Antalya'nın batısı). KPSS 2019

Ege körfezleri: kuzeyden güneye

① Saros Körfezi

③ Çandarlı Körfezi KPSS 2023

⑤ Kuşadası Körfezi

⑦ Gökova Körfezi

② Edremit Körfezi KPSS 2023

④ İzmir Körfezi KPSS 2023

⑥ Güllük Körfezi

⑧ Bozcaada gezinin başı

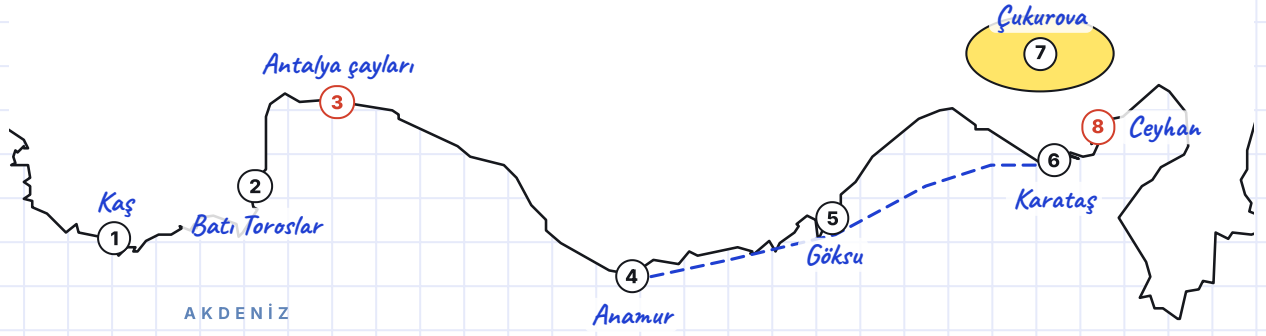
↳ Bozcaada'dan Kuşadası'na kıyı boyunca giden gemi sırasıyla **Edremit**, **Çandarlı** ve **İzmir** körfezlerinden geçer; Saros kuzeyde, Güllük ve Gökova güneyde kalır. KPSS 2023

KODLA

**Sabah Erken Çay İçmek Keyfi Güzel
Getirir**

Ege körfezleri kuzeyden güneye: **Saros**, **Edremit**,
Çandarlı, **İzmir**, **Kuşadası**, **Güllük**, **Gökova**.

Akdeniz kıyısı: Kaş'tan Karataş'a

- ① Kaş Dalmaçya tipi kıyı **KPSS 2021**
 - ② Antalya'nın batısı (Batı Toroslar) dağ kıyından yükselir: kıta sahanlığı dar **KPSS 2019**
 - ③ Aksu, Köprüçay, Manavgat Anamur'un batısında kalır
 - ④ Anamur Burnu
 - ⑤ Göksu Deltası (Silifke) Anamur ile Karataş arasında **KPSS 2023**
 - ⑥ Karataş (Adana)
 - ⑦ Çukurova kıyısı dağlar içeride: kıta sahanlığı geniş **KPSS 2019**
 - ⑧ Ceyhan ağzı Karataş'ın doğusunda kalır
- ↳ Anamur Burnu'ndan Karataş'a giden tekne Göksu'nun denize döküldüğü yeri (Silifke) görür. **KPSS 2023**

⚠ ÖSYM tuzağı

Kıyı kumulunun az olduğu kıyı **Doğu Karadeniz** (Ordu-Giresun): dağlar kıyından hemen yükseliyor, düz plaj yok. **KPSS 2018**

⑤ Akarsular ve Göller

Türkiye'nin akarsuları

- Arazi genç ve yüksek: akarsuların **yatak eğimi fazla**, **denge profiline ulaşmamışlar**; bu yüzden vadilerin çoğu **V** şekilli. **KPSS 2015**
- Rejimleri düzensiz, hidroelektrik potansiyeli yüksek, ulaşım elverişsiz. En uzun (yurt içinde) **Kızılırmak**.
- **Fırat**: en büyük su toplama havzası ve en yüksek akım; kolları **Murat** ve **Karasu**; sınırı aşır Basra Körfezi'ne dökülür. **KPSS 2022 (iptal)**
- İç kesimden doğup sıradağı yararak denize ulaşanlar: **Kızılırmak, Yeşilirmak, Sakarya, Fırat, Seyhan, Ceyhan**. **Dalaman Çayı** iç kesimden değil, kıyıya yakın Yeşilgöl Dağları'ndan doğar. **KPSS 2018**

Büyük akarsular ve havzaları

① Fırat Basra Körfezi; en büyük havza

KPSS 2022 (iptal)

③ Kızılırmak Karadeniz; en uzun

⑤ Aras Ermenistan sınırı; Hazar'a: kapalı havza

KPSS 2023

⑦ Gediz Ege'ye: açık havza

⑨ Seyhan Akdeniz

② Dicle Basra Körfezi

④ Sakarya Karadeniz

⑥ Çoruh Batum'da Karadeniz'e: açık havza

KPSS 2023

⑧ Meriç Yunanistan sınırı

⑩ Dalaman Çayı Yeşilgöl Dağları'ndan; iç kesimden doğmaz

KPSS 2018

→ Mavi çizgiler büyük akarsular; Çoruh, Gediz ve Seyhan gibi kısa olanlar sadece numarayla.

Açık havza, kapalı havza, sınır

- Açık havza: denize ulaşır. Gediz Ege'ye, Çoruh Gürcistan'dan geçip Batum'da Karadeniz'e. Kapalı havza: denize ulaşmaz; Aras Hazar Denizi'ne dökülür.

KPSS 2023

- Aras ve kolu Arpaçay Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınırı çizer; Meriç Yunanistan sınırını.

KPSS 2021

Göller oluşumlarına göre

OLUŞUM

ÖRNEK

Tektonik

Tuz, Burdur, Eğirdir, Beyşehir, Sapanca, İzmit, Ulubat, Hazar

KPSS 2017

Karstik (eriyen kayaç)

Salda, Hafik, Kestel, Avlan, Suğla; obruk gölleri

KPSS 2022

Volkanik (krater, maar)

Nemrut, Meke, Acıgöl (Karapınar)

Lav seti

Van (tektonik çanak + lav seti), Çıldır, Erçek

OLUŞUM

ÖRNEK

Heyelan seti

Tortum, Abant, Yedigöller, Uzungöl, Sera

Kıyı seti (lagün)

Büyükçekmece, Küçükçekmece, Terkos

Alüvyal set

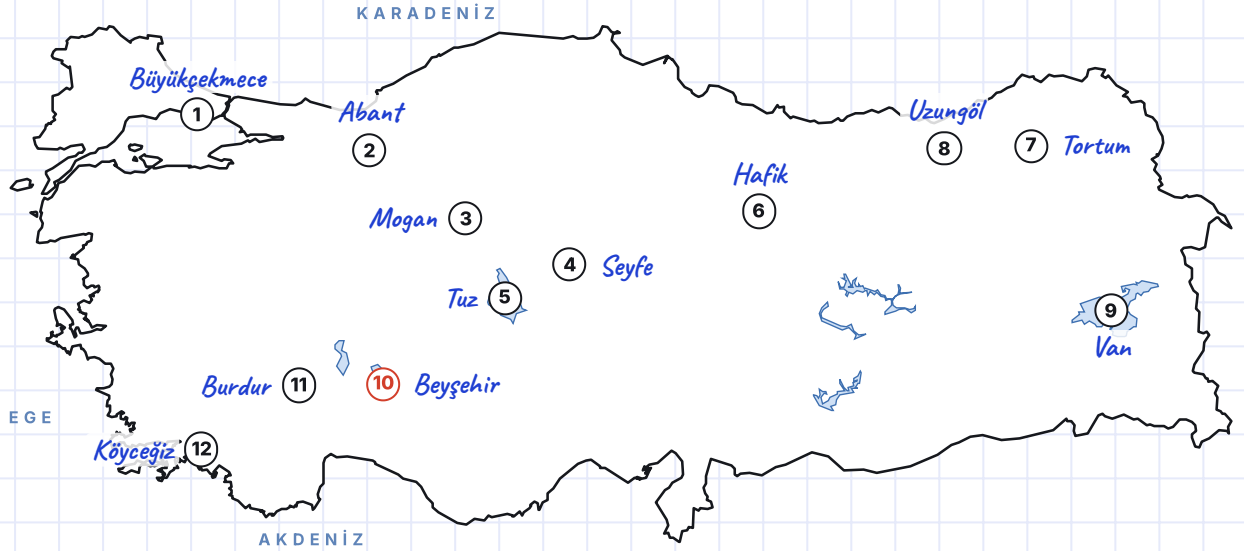
Mogan ve Eymir (birikinti yelpazesi), Köyceğiz

KPSS 2024

Buzul (sirk)

Kaşkar, Aladağlar ve Cilo'daki küçük göller

ÖSYM'nin sorduğu göller

① Büyükçekmece kıyı seti

② Abant heyelan seti

③ Mogan (Ankara) birikinti yelpazesi seti

④ Seyfe (Kırşehir) kurak alanda sığ, kuruyabilen sulak alan

KPSS 2024

KPSS 2021

⑤ Tuz Gölü tektonik, kapalı havza

⑥ Hafik (Sivas) karstik (jips)

KPSS 2022

⑦ Tortum (Erzurum) heyelan seti

⑧ Uzungöl (Trabzon) heyelan seti

⑨ Van Gölü tektonik çanak, lav seti

⑩ Beyşehir tektonik; set gölü değil

KPSS 2017

⑪ Burdur tektonik, kapalı havza, kuş göç yolu; küçülüyor

KPSS 2023

⑫ Köyceğiz alüvyal set

Sorulan göller tek tek

- **Seyfe** (Kırşehir): kurak alanın kapalı havzasında sığ göl; yağışlı yılda büyür, kurakta kuruyabilir; kendine has ekosistemiyle önemli sulak alan. KPSS 2021
- **Burdur**: tektonik, kapalı havzada; göçmen kuşların uğrak yeri; su seviyesi son yıllarda çok düştü, alanı daraldı. KPSS 2023
- **Mogan** (Ankara): yan derelerin getirdiği birikinti yelpazesi vadinin önünü tıkadı. Van tektonik ve lav seti, Tuz tektonik, Terkos kıyı seti, Tortum heyelan seti. KPSS 2024
- **Hafik** (Sivas) karstik göl; Sapanca ve Ulubat tektonik, Abant heyelan seti. KPSS 2022

⚠ ÖSYM tuzağı

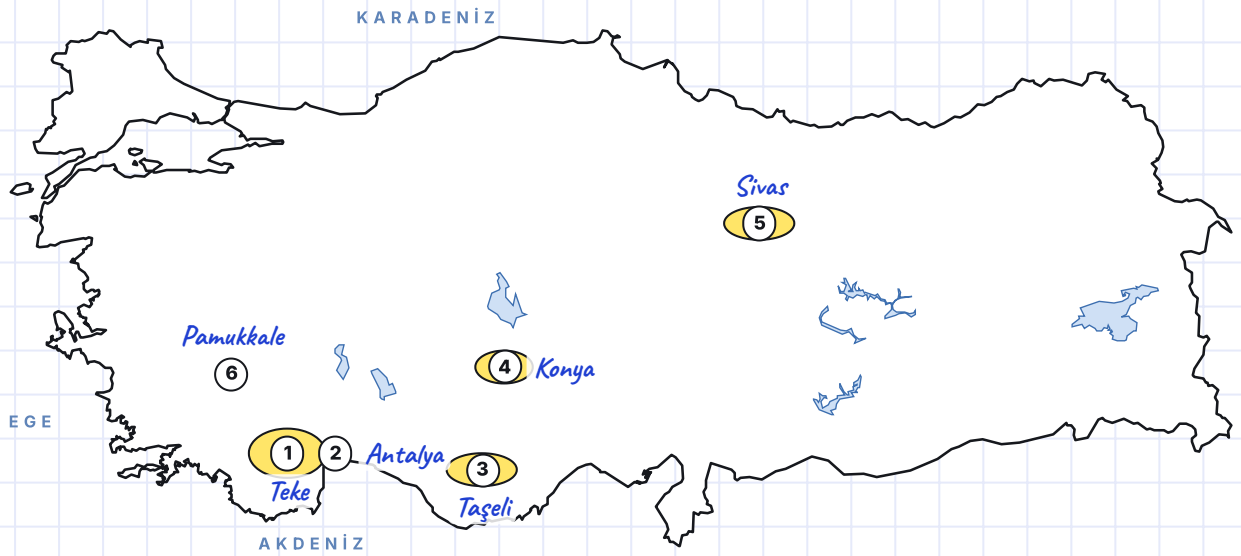
Beyşehir set gölü değil, tektonik. Set gölleri: Büyükçekmece (kıyı), Köyceğiz (alüvyal), Uzungöl ve Tortum (heyelan). **KPSS 2017**

6 Karst, Buzul ve Volkanik Şekiller

Karst: suyun erittiği kayaç

- Kalker, **jips** (alçı taşı) ve kaya tuzu gibi suda eriyen kayaçlarda: lapy, dolin, uvala, **polye**, **obruk**, mağara, sarkıt-dikit, traverten (Pamukkale).
- **Polye** (karstik ova): Batı Toroslarda çok, çünkü kalker **kalın** ve yapı **kırıktır**. Elmalı, Kestel, Tefenni. **KPSS 2016**
- **Jips karstı**: Sivas'ta, Yukarı Kızılırmak'ta; kaya tuzuyla birlikte büyük kütleler. **KPSS 2020**
- **Obruk**: mağara ve yer altı boşluklarının tavanı çökünce oluşan derin çukur; en çok **Konya**'da. Yer altı suyunun aşırı çekilmesi yenilerini açıyor. **KPSS 2024**

Karstın yaygın olduğu yöreler

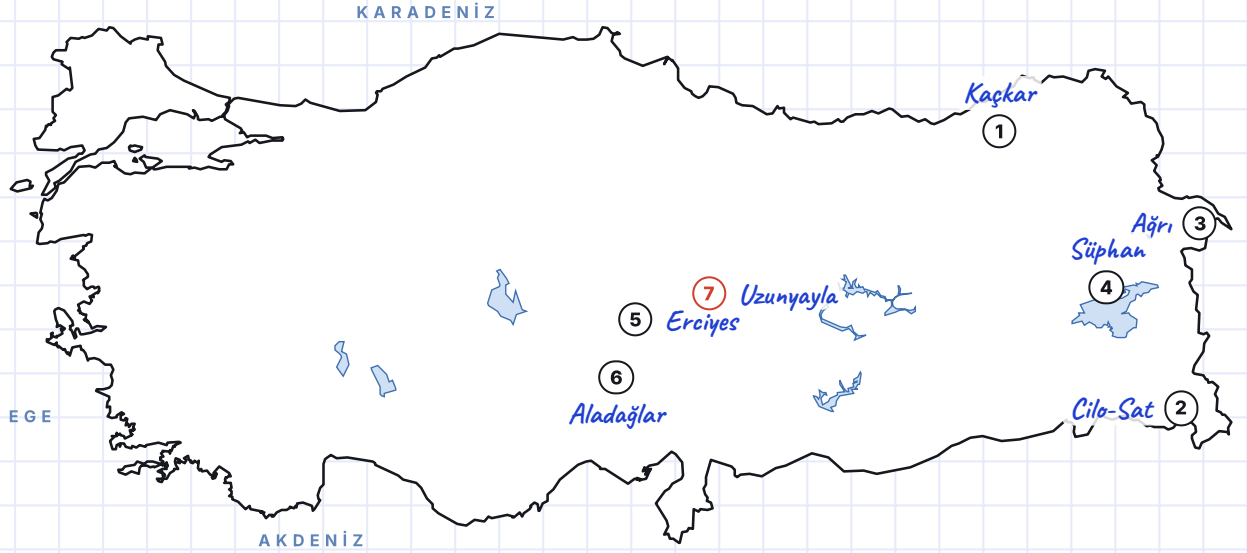

- 1 **Teke yöresi (Batı Toroslar)** polyeler: Elmalı, Kestel, Tefenni **KPSS 2016**
- 2 **Antalya** karstik şekiller yaygın **KPSS 2023**
- 3 **Taşeli Platosu** karstik plato
- 4 **Konya: Obruk Platosu ve Karapınar** obruklar **KPSS 2024**
- 5 **Sivas jips karstı; Hafik Gölü** **KPSS 2020**
- 6 **Pamukkale (Denizli)** traverten

Buzul: yüksek dağın işi

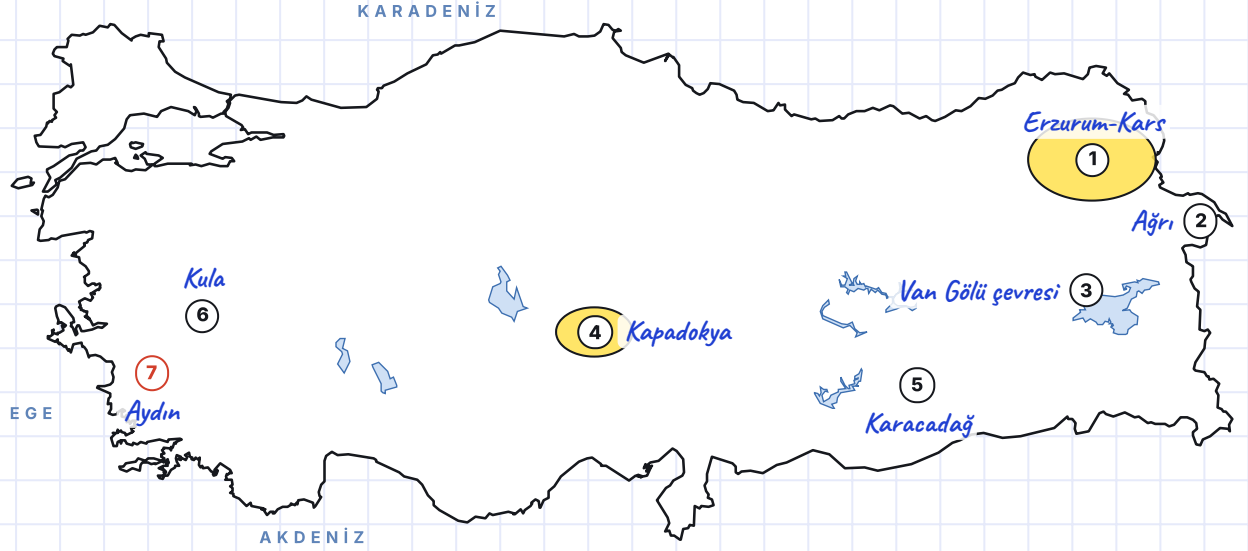
- Buzul şekilleri (sirk, buzul vadisi, moren, sirk gölü) **yüksek dağlarda**, genellikle **2000 m'nin üstünde**; IV. Zaman buzul çağlarından kaldı. Plato görünümlü yerlerde değil, sadece kuzeyde de değil. **KPSS 2016**
- Güncel buzullar 3000 m'nin üstünde: **Cilo-Sat** (Hakkâri), **Kaçkar**, Aladağlar ve volkanik **Ağrı**, **Süphan**. Volkanik dağlarda da buzul var. **KPSS 2014**

Buzul şekillerinin yaygın olduğu dağlar

- ① **Kaçkar Dağları** Doğu Karadeniz **KPSS 2021**
- ② **Cilo-Sat Dağları (Hakkâri)** en büyük güncel buzullar **KPSS 2021**
- ③ **Ağrı Dağı** volkanik; buzul örtüsü **KPSS 2014**
- ④ **Süphan Dağı** volkanik
- ⑤ **Erciyes Dağı** volkanik
- ⑥ **Aladağlar** Orta Toroslar
- ⑦ **Uzunyayla** plato, 1500-2100 m: buzul şekli yok **KPSS 2023**

Volkanik dağlar ve araziler

- ① Erzurum-Kars-Ardahan lav örtüsü: en yaygın volkanik arazi **KPSS 2017**
- ② Ağrı Dağı Türkiye'nin en yükseği
- ③ Nemrut, Süphan, Tendürek Nemrut'ta krater gölü
- ④ Kapadokya: Erciyes, Hasan, Melendiz genç volkanik arazi, peribacaları **KPSS 2022 (iptal)**
- ⑤ Karacadağ (Diyarbakır-Şanlıurfa) kalkan volkanı **KPSS 2023**
- ⑥ Kula (Manisa) genç volkanik koniler
- ⑦ Aydın genç volkanik değil: Kula Manisa'da **KPSS 2022 (iptal)**

KODLA

Dördü doğuda, üçü Kapadokya'da, biri Diyarbakır'da, biri Kula'da

Doğu: Ağrı, Süphan, Nemrut, Tendürek · Kapadokya: Erciyes, Hasan, Melendiz · Güneydoğu: Karacadağ (kalkan) · Ege: Kula (Manisa).

⚠ ÖSYM tuzağı

Genç volkanik araziye Ege'de görürsen **Kula**'yı (Manisa) düşün; haritada **Aydın** gösterilmişse o tuzak. Kapadokya (Erciyes, Hasan, Melendiz) her zaman doğru.

KPSS 2022 (iptal)

7 Topraklar ve Yükseltiyle Bitki

Toprak tipleri: nerede, neden?

ERZURUM-KARS

Çernozyom

Yazı yağışlı karasal, uzun
yayır; humuslu kara toprak

KPSS 2014

AKDENİZ KİYİSİ

Terra rossa

Kalker üzerinde kırmızı;
organik madde az

KARADENİZ

Kahverengi orman

Nemli ormanlar altında

DOĞU KARADENİZ

Kırmızı-sarı podzolik

Çok yağış; yıkanmış, asidik

BATI KARADENİZ

Podzol

İğne yapraklı orman altında;
Toroslarda değil

İÇ BÖLGELER

Kahverengi, kestane

Step altında; yağışa göre renk
değişir

KPSS 2022

TRAKYA (ERGENE)

Vertisol

Kepir, "taş doğuran"; killi

KPSS 2020

TUZ GÖLÜ ÇEVRESİ

Çorak (tuzlu)

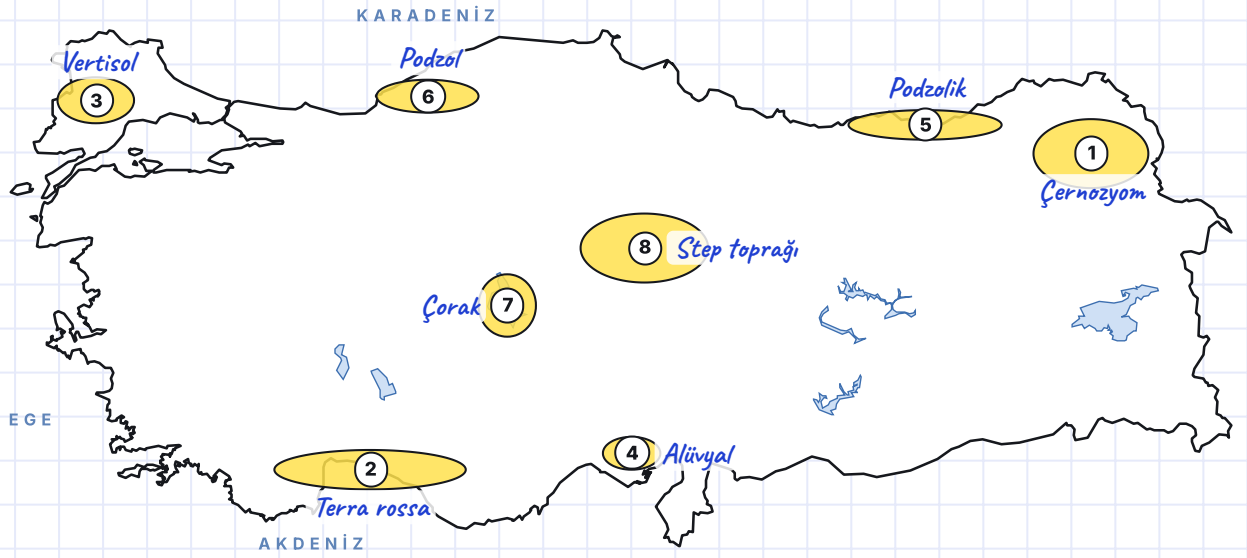
Bünyesi tuzlu, verimi düşük

DELTA VE TABAN

Aliüvyal

Akarsu getirdi: Çukurova,
Bafra, Çarşamba

Toprakların haritası

1 Çernozyom: Erzurum-Kars-Ardahan

KPSS 2014

2 Terra rossa: Akdeniz kıyısı

KPSS 2016

3 Vertisol: Trakya

KPSS 2020

4 Aliüvyal: Çukurova

KPSS 2015

5 Kırmızı-sarı podzolik ve kahverengi orman:

Doğu Karadeniz

KPSS 2015

6 Podzol: Batı Karadeniz

7 Çorak (tuzlu): Tuz Gölü çevresi

KPSS 2016

8 Kahverengi ve kestane renkli step: İç

Anadolu

KPSS 2022

↳ ÖSYM 2016'da dört alanın toprağını verdi: Erzurum-Kars çernozyom, Akdeniz terra rossa, Doğu Karadeniz yıkanmış asidik orman toprağı, Tuz Gölü çevresi tuzlu toprak.

KPSS 2016

ÖSYM'nin sorduğı toprak bilgileri

- Kuzeydoğu Anadolu'da uzun boylu çayırlar altında koyu renkli, humusça zengin toprak: **çernozyom**. KPSS 2014
- Haritada Çukurova **alüvyal**, Doğu Karadeniz **kahverengi orman**, Erzurum-Kars **çernozyom**. KPSS 2015
- **Vertisol** (kepir, taş doğuran) sınırlı alanda, en çok **Trakya**'da; Karadeniz kıyısında değil. Ayçiçeğine elverişli. KPSS 2020
- İç bölgelerde step altında **kahverengi ve kestane renkli** topraklar (doğru); **podzol** Toroslarda değil Karadeniz'de; **vertisol** Karadeniz kıyısında değil Trakya'da. KPSS 2022

Kaçkar'da kıydan zirveye ağaçlar

1 Kıy ve alçak yamaç: **kestane**, **gürgen**, **şimşir**, kızılbaş KPSS 2016

2 Orta yükselti: **kayın**, sonra karışık orman

3 Yüksek yamaç: **sarıçam**, **göknar**, **ladin** (ladin Doğu Karadeniz'e özgü) KPSS 2016

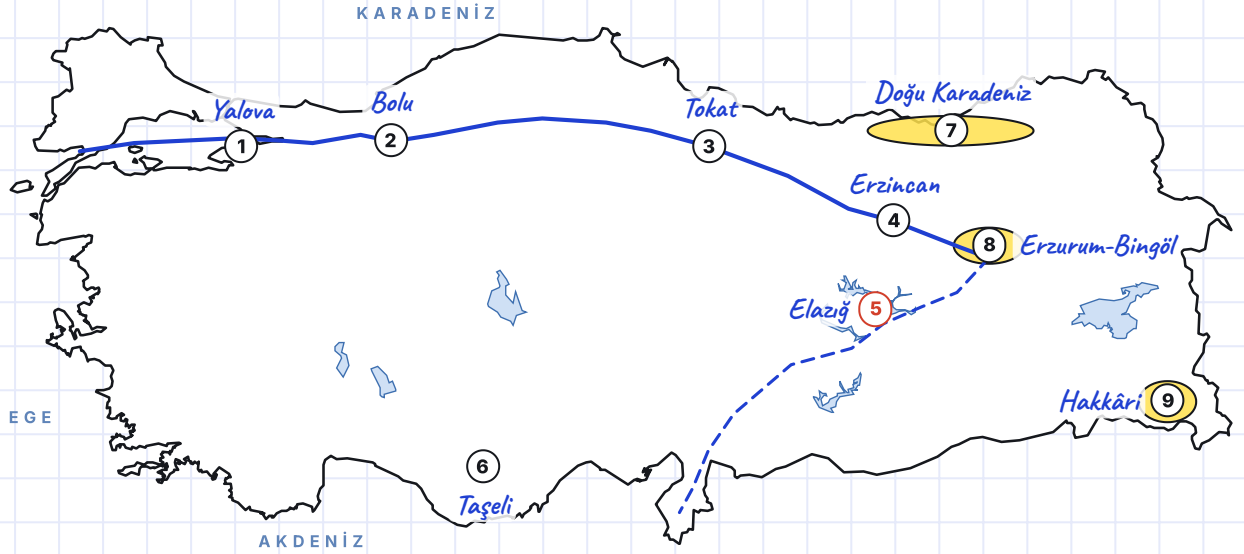

4 Orman sınırının üstü: alpin çayırlar ve yaylalar

↳ Kısa mesafede bu kadar çok ağaç türü: nemli iklim ve kıydan hızla yükselen dağ (Doğu Karadeniz).

8) Doğal Afetler: Deprem, Heyelan, Çığ

Fay hatları ve afet yöreleri

- ① Yalova KAF (KPSS 2021)
- ② Bolu KAF (KPSS 2021)
- ③ Tokat (Erbaa, Niksar) KAF (KPSS 2021)
- ④ Erzincan KAF (KPSS 2021)
- ⑤ Elazığ KAF'ta değil, Doğu Anadolu Fayı'nda (KPSS 2021)
- ⑥ Taşeli Platosu faylara uzak: deprem riski en az (KPSS 2016)
- ⑦ Doğu Karadeniz heyelan ve çığ (KPSS 2022 (iptal))
- ⑧ Erzurum-Bingöl dağlık kesimi eğim, kar suyu: heyelan (KPSS 2022)
- ⑨ Hakkâri çığ (KPSS 2022 (iptal))

↳ Düz çizgi Kuzey Anadolu Fayı (KAF), kesikli çizgi Doğu Anadolu Fayı (DAF); ikisi Karlıova'da birleşir. Batı Anadolu'da Ege grabenlerinin fayları da deprem üretir.

Deprem

- KAF: Karlıova'dan Saros'a; İzmit, Adapazarı, Düzce, Bolu, Çankırı, Tokat (Erbaa, Niksar), Erzincan üzerinde, Yalova kıyısında. Elazığ KAF'ta değil, DAF üzerinde.

(KPSS 2021)

- DAF: Karlıova, Bingöl, Elazığ, Malatya, Kahramanmaraş, Hatay; 6 Şubat 2023 depremleri bu hat üzerinde.

- Deprem riski en az yörelerden biri Taşeli Platosu: büyük fay hatlarından uzak.

(KPSS 2016)

Heyelan ve çığ

- Heyelan en çok Karadeniz'de: bol yağış, eğim, killi kayaç, tabaka eğimi ve yol yapımı gibi işlerle yamaç dengesinin bozulması. Akarsu rejimi heyelanın sebebi değil.

(KPSS 2014)

- Jeolojik yapı, eğim, suya doygun toprak ve bozulan yamaç dengesi birleşince heyelan: haritada **Doğu Anadolu**'nun dağlık iç kesimi (Erzurum-Bingöl); Konya ve Gaziantep gibi düzlükler değil. **KPSS 2022**
- **Çığ**: eğim ve kar kalınlığı birlikte fazla olan **Doğu Karadeniz** dağları ve **Hakkâri** çevresi. **KPSS 2022 (iptal)**

⚠ **ÖSYM tuzağı**

Karadeniz'de heyelanın nedenleri arasında **akarsu rejimlerinin farklılığı** yok: o taşkınının konusu. **KPSS 2014**

9 **ÖSYM tuzakları: tek sayfada**

Her çıkmış sorunun bir tuzağı var. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1 Ege'nin horst-graben yapısı kıyı ile iç kesim arasında ulaşımı zorlaştırmaz, kolaylaştırır. **KPSS 2014**
- 2 Farklı kayaç türleri yükseltiyi artırmaz, şekillerin görünüşünü değiştirir. **KPSS 2014**
- 3 Karadeniz heyelanlarında akarsu rejimi etken değil. **KPSS 2014**
- 4 Kuzeydoğu Anadolu'nun koyu renkli çayır toprağı çernozyom; podzol ya da terra rossa değil. **KPSS 2014**
- 5 "Volkanik dağlarda buzul yok" yanlış: Ağrı ve Süphan'da güncel buzul var. **KPSS 2014**
- 6 Muş Ovası yüksek ve kışı sert: tarım, yerleşme ve sanayiye öbür ovalar kadar elverişli değil. **KPSS 2014**
- 7 V vadilerin sebebi akarsuların denge profiline ulaşmamış olması; kar erimesi ya da kayaç değil. **KPSS 2015**
- 8 Çukurova alüvyal, Doğu Karadeniz kahverengi orman, Erzurum-Kars çernozyom. **KPSS 2015**
- 9 Kuru tarım ve hayvancılık genellemesine uymayan plato Taşeli. **KPSS 2015**
- 10 Ergene delta değil, tektonik ova; Elmalı karstik, Bafra delta, Nazilli ve Merzifon tektonik. **KPSS 2015**
- 11 Tuzlu toprak Tuz Gölü çevresinde, asidik yıkanmış toprak Doğu Karadeniz'de. **KPSS 2016**

- 12) Ladin görölüyorsa yer Doğu Karadeniz (Kaçkar); Amanos, Bozdağ, Kazdağı, Bolkar değil. **KPSS 2016**
- 13) Deprem riski en az olan Taşeli Platosu; Ege, KAF ve DAF üzerindeki riskli. **KPSS 2016**
- 14) Buzul şekilleri yüksek dağlarda ve 2000 m'nin üstünde; plato ya da "sadece kuzey" değil. **KPSS 2016**
- 15) Polyeler Batı Toroslarda kalın kalker ve kırıklı yapı yüzünden; yağış rejimi yüzünden değil. **KPSS 2016**
- 16) Ortalama yükseltiyi artıran Alp sıradağları ve epirojenez; Ege'nin horst-grabeni değil. **KPSS 2016**
- 17) Volkanik arazinin en yaygın olduğu yer Erzurum-Kars lav platosu. **KPSS 2017**
- 18) Beyşehir tektonik: set gölleri arasında değil. **KPSS 2017**
- 19) Haritadaki Yıldız, Ilgaz, Menderes, Kırşehir, Bitlis alanlarının ortak özelliği masif olmaları. **KPSS 2017**
- 20) Ege Denizi II. Zaman'da oluşmadı; III. Zaman sonu ile IV. Zaman'da çöktü. **KPSS 2018**
- 21) Erzurum-Kars masif değil, genç volkanik lav örtüsü. **KPSS 2018**
- 22) Kıyı kumulu az olan kıyı Doğu Karadeniz: dağ hemen kıyıda yükseliyor. **KPSS 2018**
- 23) Dalaman Çayı iç kesimden doğmaz; Kızılırmak, Fırat, Seyhan ve Sakarya doğar. **KPSS 2018**
- 24) Obruk Platosu Tuz Gölü'nün güneyinde; Haymana ya da Bozok değil. **KPSS 2019**
- 25) Kıta sahanlığı genişten dara: Çukurova, Silifke, Batı Toroslar. **KPSS 2019**
- 26) Tektonik Suluova, delta Çarşamba, karstik Elmalı. **KPSS 2019**
- 27) Boğazlar epirojenik, deltalar dış kuvvet; orojenik olan KAF ve Toros dağları. **KPSS 2020**
- 28) Lav platosu Erzurum-Kars; Çatalca-Kocaeli aşınım, Cihanbeyli tabaka, Taşeli karst. **KPSS 2020**
- 29) Jips karstı Sivas'ta. **KPSS 2020**

- 30) Vertisol Trakya'da yaygın. KPSS 2020
- 31) Elazığ KAF'ta değil, DAF üzerinde. KPSS 2021
- 32) Buzul şekilleri Kaçkar ve Hakkâri dağlarında; Kazdağı ve Menteşe'de değil. KPSS 2021
- 33) Dağların geniş alan kaplaması tektonik ve volkanik; kimyasal ayrışma ve kayalık türü değil. KPSS 2021
- 34) Dalmaçya kıyısı Antalya-Kaş (Teke) kıyısında. KPSS 2021
- 35) Kurakta kuruyabilen sığ sulak alan Seyfe; Abant ve Tortum heyelan seti, Eğirdir tektonik. KPSS 2021
- 36) Aras ve Arpaçay Ermenistan sınırında; İran ya da Gürcistan değil. KPSS 2021
- 37) Genç volkanik arazi Kapadokya; Aydın değil (Kula Manisa'da). KPSS 2022 (iptal)
- 38) Hatay'dan Sınop'a: Amanos, Tahtalı, Küre. KPSS 2022 (iptal)
- 39) En büyük havza ve en yüksek akım Fırat; en uzun Kızılırmak. KPSS 2022 (iptal)
- 40) Çığ Doğu Karadeniz ve Hakkâri'de sık; Ege ve İç Anadolu düzlüklerinde değil. KPSS 2022 (iptal)
- 41) İz düşüm ile gerçek alan farkı düz İç Anadolu'da en az. KPSS 2022 (iptal)
- 42) Karstik göl Hafik; Sapanca ve Ulubat tektonik, Abant heyelan seti. KPSS 2022
- 43) Haritadaki heyelan yöresi Doğu Anadolu'nun dağlık iç kesimi; Konya ve Gaziantep düzlükleri değil. KPSS 2022
- 44) Sultan Batı Toros, Ilgaz Kuzey Anadolu, Mercan Doğu Anadolu dağdır. KPSS 2022
- 45) Yalıyar az olan kıyı Orta Karadeniz'in delta kıyısı. KPSS 2022
- 46) Podzol Toroslarda değil Karadeniz'de; vertisol Karadeniz kıyısında değil Trakya'da. KPSS 2022
- 47) Linyit III. Zaman'da (Tersiyer) oluştu; Paleozoik taş kömürünün zamanı. KPSS 2022
- 48) Uzunyayla'da buzul şekli, Cihanbeyli'de derin kanyon yok; Kapadokya'da volkanik şekil var. KPSS 2023
- 49) Aras kapalı havza (Hazar); Gediz ve Çoruh açık havza. KPSS 2023

- 50) Tektonik, kapalı havzalı, kuş göç yolunda küçülen göl Burdur; Nemrut volkanik, Tortum heyelan seti. **KPSS 2023**
- 51) Anamur ile Karataş arasında Göksu dökülür; Ceyhan Karataş'ın doğusunda, Manavgat ve Aksu Anamur'un batısında. **KPSS 2023**
- 52) Bozcaada'dan Kuşadası'na: Edremit, Çandarlı, İzmir körfezleri; Saros ve Güllük dışarıda. **KPSS 2023**
- 53) Kalkan volkanı Karacadağ, horst Bozdağ, karst Antalya, buzul Kaçkar. **KPSS 2023**
- 54) Toroslar Alp orojenezinin ürünü; buzullaşma ya da dalga değil. **KPSS 2024**
- 55) Dağlık saha az olan yerler Konya Ovası ve Harran; Küre, Cilo ve Mescit dağlık. **KPSS 2024**
- 56) Obruklar en çok Konya'da; Doğu Karadeniz ya da Trakya'da değil. **KPSS 2024**
- 57) Birikinti yelpazesıyla tıkanan vadide oluşan göl Mogan; Van, Tuz, Terkos, Tortum değil. **KPSS 2024**

10) Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Kuzey Anadolu Dağları ve Toroslar III. Zaman'da Alp orojenezi ile oluştu.	☐ D	☐ Y
2. İstanbul Boğazı orojenik hareketlerle oluştu.	☐ D	☐ Y
3. Erzurum-Kars Platosu bir masiftir.	☐ D	☐ Y
4. Polyeler en çok Batı Toroslarda görülür.	☐ D	☐ Y
5. Ağrı ve Süphan gibi volkanik dağlarda güncel buzul vardır.	☐ D	☐ Y
6. Ergene Ovası bir delta ovasıdır.	☐ D	☐ Y
7. Kıyı kumulları en çok Doğu Karadeniz kıyılarında görülür.	☐ D	☐ Y
8. Aras Nehri denize ulaşmaz, Hazar'a dökülür.	☐ D	☐ Y
9. Beyşehir Gölü bir heyelan set gölüdür.	☐ D	☐ Y
10. Mogan Gölü birikinti yelpazesinin vadinin önünü kapatmasıyla oluştu.	☐ D	☐ Y
11. Vertisoller en çok Karadeniz kıyısında görülür.	☐ D	☐ Y

12. Elazığ Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerindedir.

☐ D ☐ Y

13. Kula'nın genç volkanik arazisi Manisa'dadır.

☐ D ☐ Y

14. Fırat, Türkiye'nin en büyük havzalı ve en yüksek akımlı akarsuyudur.

☐ D ☐ Y

15. Dalmaçya tipi kıyıya en iyi örnek Ege'nin enine kıyılarıdır.

☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. D Kıvrılma ve kırılma: orojenez.

9. Y Tektonik göl.

2. Y Çökmeyle, epirojenik; IV. Zaman.

10. D Alüvyal set gölü.

3. Y Genç volkanik lav platosu.

11. Y Trakya'da.

4. D Kalın kalker ve kırıklı yapı.

12. Y Doğu Anadolu Fayı üzerinde.

5. D Volkanik dağlarda da buzul olabilir.

13. D Aydın değil.

6. Y Tektonik çöküntü.

14. D En uzun Kızılırmak.

7. Y En az orada; dağ kıyından yükselir.

15. Y Antalya-Kaş (Teke) kıyıları.

8. D Kapalı havza.

Kaynak: Konu kapsamı ve ağırlık: ÖSYM 2026-KPSS Kılavuzu, Tablo 1. Soru yılları: ÖSYM 2014-2024 KPSS Genel Kültür testleri.